

การบูรณาการพุทธปรัชญาในพระมหากษัตริย์ชาดก เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมไทยปัจจุบัน

The Integration of Buddhist Philosophy
in the Mahajanaka Jataka for the Life Quality
Development in the Present Thai Society

พระครูศรีวชิระนิมิต (บุญเชิด ไพโรจน์ Phrakhru Sriwachiranimit (Booncherd Pairod)*

สมบุญ บุญโท Somboon Boondo**

สวัสดิ์ อโนทัย Sawat Anothai***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมไทยปัจจุบัน 2) ศึกษาพุทธปรัชญาในพระมหากษัตริย์ชาดก ว่าด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิต 3) บูรณาการพุทธปรัชญาในพระมหากษัตริย์ชาดก เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมไทยปัจจุบัน 4) เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการบูรณาการเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมไทยปัจจุบัน ด้วยพุทธปรัชญาในพระมหากษัตริย์ชาดก เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการวิจัยเชิงเอกสารทางปรัชญาแบบวิภาษวิธี และแบบมีกรอบการหาเหตุผลด้วยการใช้วิจารณ์ญาณภายใต้กระบวนการศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางปรัชญาและพระพุทธศาสนา

* นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาปรัชญาและพระพุทธศาสนา วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

** อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

*** อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงบูรณาการต้องมีการพัฒนาไปพร้อมกันใน 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านสังคม ด้านอารมณ์ และด้านสติปัญญา อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตสังคมไทยที่สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและเกิดสันติสุขอย่างยั่งยืน พุทธปรัชญาในพระมหากษัตริย์ชาตคกได้มีชุดคำอธิบายในเรื่องชั้น 5 ไตรลักษณ์ ปฏิจจสมุปบาท หลักกรรม และเรื่องสังสารวัฏฏ์ การบูรณาการพุทธปรัชญาในพระมหากษัตริย์ชาตคกเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมไทยปัจจุบัน ได้แก่ 1) การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านกาย มีสุขภาพแข็งแรงปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสันติสุข 2) การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านศีล มีการเป็นอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างปลอดภัย 3) การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านจิต การทำให้จิตมีความเจริญก้าวหน้า เข้มแข็ง และมั่นคง และ 4) การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านปัญญา การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยนี้ คือ 4Ss-Model

คำสำคัญ : พุทธปรัชญา, พระมหากษัตริย์ชาตคก, คุณภาพชีวิต, สังคมไทย

Abstract

This dissertation aims to 1) study the concept of quality of life development in contemporary Thai society; 2) study Buddhist philosophy in the Mahajanaka Jataka on quality of life development; 3) integrate Buddhist philosophy in the Mahajanaka Jataka for quality of life development in contemporary Thai society; and 4) create new knowledge and integration model for quality of life development in contemporary Thai society with Buddhist philosophy in the Mahajanaka Jataka. This is a qualitative research using the method of document research in philosophical dialect and reasoning with judgment under the process of analytic, appreciative and applicative approaches to lead to the creation of new knowledge in philosophy and Buddhism.

The research results have shown that integrated quality of life development must be developed simultaneously in 4 aspects:

physical, social, emotional and intellectual, which will lead to the development of quality of life in Thai society that can live with quality and achieve sustainable peace. Buddhist philosophy in the Mahajanaka Jataka has a set of explanations on the Five Aggregates, the Three Characteristics, Dependent Origination, the Principle of Karma and the Cycle of Existence. Integrating Buddhist philosophy in the Mahajanaka Jataka to develop the quality of life in contemporary Thai society includes: 1) Developing physical quality of life, having good health, free from illness, and living in peace; 2) Developing moral quality of life, living together in society safely; 3) Developing mental quality of life, making the mind to progress, be strong, and stable; and 4) Developing intellectual quality of life, developing wisdom to know and understand things as they really are. New knowledge from this research is the 4Ss-Model.

Keywords: Buddhist Philosophy; Mahajanaka Jataka; Life Quality; Thai Society

บทนำ

สังคมไทยยุคสมัยใหม่ถูกครอบงำด้วยแนวคิดการพัฒนาแบบตะวันตก โดยเน้นการพัฒนาอยู่กับการสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ให้ความสำคัญกับความสมดุลในระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สังคม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมน้อยลง ก่อให้เกิดการเอาเปรียบ การแข่งขันชิงดีชิงเด่น ขาดการเกื้อกูลกัน เกิดความล่มสลายของระบบความสัมพันธ์ในครอบครัวไทย กระทบถึงการผลิตภาคเกษตรกรรม และนำไปสู่ครอบครัวแตกแยก ความล่มสลายของสังคมชนบท ภูมิปัญญาท้องถิ่นถูกละเลยทำให้มีลักษณะต่างคนต่างอยู่และมีการอพยพย้ายถิ่นฐานมากขึ้น มีปัญหาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและการทำลายสภาพแวดล้อมจากโรงงานอุตสาหกรรม เกิดมลภาวะต่าง ๆ และความเสื่อมโทรมของสุขภาพอนามัยตลอดจนปัญหาด้านจิตใจที่มีความทุกข์และไม่สามารถดับทุกข์ได้ แม้จะได้ชื่อว่าเป็นพุทธศาสนิกชนก็ตาม ทั้งนี้ เพราะการยอมรับแนวคิดการพัฒนาแบบมุ่งพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจนเกิดความเป็นวัตถุนิยมขึ้นในใจคนไทย อันเนื่องมาจากวิทยาศาสตร์และศาสนาในกระบวนทรรศน์ใหม่ ปัญหาต่าง ๆ ที่สะสมมาจากยุคสมัยใหม่ที่ยอมรับแนวคิดการพัฒนาแบบมุ่งพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจนเกิดความเป็นวัตถุนิยมขึ้นในใจคนไทย อันเนื่องจาก

ยุคสมัยใหม่ได้ต่อเนื่องมาจนถึงในยุคปัจจุบันที่เรียกว่า “กระบวนการทัศน์ทางปรัชญาหลังนวยุค” (กิริติ บุญเจือ, 2545: 55)

หากมองย้อนกลับไปในขณะที่สังคมไทยกำลังประสบกับวิกฤตการณ์ทางด้านคุณธรรม จริยธรรม และโยงไปหาด้านเศรษฐกิจ สังคม รวมถึงสิ่งแวดล้อมด้วย แต่ในอีกด้านหนึ่งกลับปรากฏว่า สถาบันที่เป็นตัวแทนความเจริญสมัยใหม่ตามแบบอย่างตะวันตกกลับมีความเจริญก้าวหน้าอย่างมากมาย ทั้งสถานแหล่งบันเทิง สถานที่ท่องเที่ยวในยามราตรี เป็นต้น กลับมีความเจริญเป็นอย่างยิ่ง การที่สังคมไทยประสบกับปัญหาวิกฤตเกิดขึ้นนั้น เนื่องหลังวิกฤตการณ์เหล่านั้น และเป็นสิ่งที่เปิดช่องให้เกิดวิกฤตก็คือ คุณภาพของคนไทยเอง ที่ไม่สามารถที่จะพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความเข้าใจ ในสังคมสมัยใหม่ได้ ในเรื่องนี้ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), (2543: 5) ได้ให้ทัศนะไว้ว่า สังคมไทย มีปัญหาที่สำคัญอยู่ 2 ประการ คือ ลัทธิบริโภคนิยม และลัทธิอผลลบันดาล เมื่อย้อนกลับไปดูการพัฒนาสังคมไทยให้มีความทันสมัยตามแบบอย่างตะวันตกนั้น จะเห็นได้ว่า สังคมไทยมีความตื่นตัวที่จะรับเอาความเจริญตามแบบอย่างตะวันตกในทุก ๆ ด้าน โดยมีความความมุ่งหมายสำคัญอยู่เบื้องหลัง การรับเอาอารยธรรมตะวันตก คือ ความต้องการความเจริญสมัยใหม่ และสิ่งที่เข้ามาพร้อมกับสังคมสมัยใหม่นั้นก็คือ ลัทธิบริโภคนิยม คือ การรับเอาความเจริญสมัยใหม่ต่าง ๆ ที่ต่างประเทศผลิตไว้แล้ว เข้ามาใช้ในสังคมไทย โดยไม่ต้องลงมือผลิตเอง หรือทำเอง ยิ่งบริโภคนิยมเท่าไรก็ยิ่งถือว่า มีความเจริญมากเท่านั้น ปัญหาดังกล่าวนี้นำไปสู่การแย่งชิงทรัพยากรและสิ่งอื่น ๆ เพื่อให้ตนเองได้บริโภคนิยมมากที่สุด และนำไปสู่การขาดระเบียบวินัยในสังคม โดยไม่สนใจว่า กิจกรรมที่ดำเนินการอยู่นั้นจะส่งผลเสียหายอย่างไรต่อสังคมหรือต่อส่วนรวมบ้าง ลัทธิบริโภคนิยมนี้ในปัจจุบันได้กลายมาเป็นกระแสโลกาภิวัตน์ที่แผ่ขยายครอบคลุมเป็นปัญหาไปทั่วทั้งโลก พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), (2556: 64) กล่าวว่า สังคมไทยในช่วงเวลาที่ผ่านมา มีปัจจัย 2 อย่างที่เป็นปัญหาต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตสังคมไทยในปัจจุบัน คือ 1) ความไม่เสถียรบริโภคนิยม ที่ทำให้เกิดฟุ้งเฟ้อ ส่ำราย อ่อนแอและประมาท ค่านิยมบริโภคนิยมนี้ เมืองไทยยังหนักมาก ต้องแก้ไข และ 2) ลัทธิอผลลบันดาล ซึ่งทำให้อ่อนแอ และประมาทเช่นเดียวกัน เวลาที่ระบอบไปทั่วแล้ว

ปัญหาที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมไทยปัจจุบันเรานั้น ที่มองเห็นเป็นรูปธรรม คือ 1) ความเชื่อในเรื่องของมูเตลู หรือสายมู หมายถึง วัฒนธรรมแห่งความศรัทธา สังคมไทยในส่วนที่เป็นปัจเจกบุคคลยังมีความหลงผิดเชื่อในเรื่องที่ไร้เหตุผล ในลัทธิขอความช่วยเหลือ ลัทธิขอโชคช่วย ลัทธิหวังผลลบันดาลจากเทพเจ้า ซึ่งทำให้เสียคุณค่าคุณภาพของความเป็นมนุษย์ ไม่มีกำลังที่จะช่วยพัฒนาสังคมได้ 2) ค่านิยมเรื่องบริโภคนิยม คือ ความไม่เสถียรบริโภคนิยม ทำให้เกิดความฟุ้งเฟ้อ ส่ำราย อ่อนแอ ค่านิยมบริโภคนิยมนี้ สังคมไทยเรามีมาก ทำให้ขาดความเป็นนักผลิต ขาดความใฝ่ศึกษา และใฝ่สร้างสรรค์ ฝึกหัดพัฒนา เป็นปัญหาและมีผลกระทบต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเช่นเดียวกัน

และ 3) ปัญหาอันเกิดจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ที่มีการใช้กันอย่างอิสระเสรีขาดการควบคุม และระมัดระวัง จึงเกิดปัญหามีผลกระทบต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมไทยปัจจุบัน ซึ่งรอการแก้ไขจากทุกภาคส่วนต่อไป

สรุปว่า ปัญหาที่สำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมไทยปัจจุบัน ที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไข คือ

1. ด้านคุณธรรมจริยธรรม จะพบว่า เมื่อประเทศไทยมีการพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจกระแสหลักที่มุ่งเน้นความเจริญเติบโตทางด้านวัตถุและกายภาพเป็นสำคัญ เป็นการพัฒนาในลักษณะเชิงรับและแยกส่วน ที่มุ่งเน้นเพียงด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ ส่งผลให้อีกด้านหนึ่งต้องขาดหายไป คือ มิติด้านคุณธรรมจริยธรรม อันเป็นหลักธรรมเพื่อพัฒนาจิตใจของบุคคลให้เข้มแข็ง

2. ด้านสังคม พบว่า ทุกข์ของวัยรุ่นวัยเจริญพันธ์มักเกิดความรักที่ไม่สมหวัง คือ รักง่ายหน่ายเร็ว รวมถึงปัญหาที่ติดตามมาคือ การตั้งครรภอันไม่พึงประสงค์และนำไปสู่การทำแท้ง เป็นต้น ก่อให้เกิดปัญหาตามมา

3. ด้านเศรษฐกิจ จะเห็นว่า ผู้คนยุคปัจจุบันเป็นทุกข์กับสภาพเศรษฐกิจที่ย่ำแย่ ค่าครองชีพสูง สินค้าราคาแพง รายได้ใกล้เคียงหรือน้อยกว่ารายจ่าย เกิดสภาวะไม่สมดุลของฐานะความเป็นอยู่ เครียดอยากได้ อยากมีเหมือนคนอื่น จึงเกิดภาวะหนี้นอกระบบ ต้องคอยหลบซ่อนเจ้าหนี้ เป็นต้น

4. ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า เป็นปัญหาคือธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม แนวทางในการแก้ไขปัญหาคือการเชื่อมต่อระบบนิเวศ ได้มีนักกิจกรรมที่ได้รับแรงค์เพื่อการฟื้นฟูให้เกิดความสมดุลทางระบบนิเวศทั้งมาตรการทางข้อกฎหมาย การส่งเสริมกิจกรรมเชิงวิชาการ การร่วมมือกับองค์กรภาคเอกชน แม้กระทั่งการสร้างกิจกรรมให้นักเรียนนักศึกษาเกิดการตระหนักรู้ในคุณค่าของระบบนิเวศสิ่งแวดล้อม (พระครูจิตตสุนทร (พิชิต ชูเกลี้ยง), 2562: 74)

จากประเด็นที่ผู้วิจัยกล่าวมาทั้งหมด จึงเป็นแรงจูงใจให้ผู้วิจัยได้วิจัยเรื่อง การบูรณาการพุทธปรัชญาในพระมหาชกษัตริย์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมไทยปัจจุบัน ว่าหลักพุทธปรัชญาในพระมหาชกษัตริย์สามารถนำมาบูรณาการและประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตสังคมไทยในปัจจุบันได้อย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมไทยปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาพุทธปรัชญาในพระมหาชกษัตริย์ว่าด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิต

3. เพื่อบูรณาการพุทธปรัชญาในพระมหาชนกชาดกเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมไทยปัจจุบัน

4. เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการบูรณาการเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมไทยปัจจุบันด้วยหลักพุทธปรัชญาในพระมหาชนกชาดก

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ด้วยวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) ภายใต้กระบวนการวิจัยทางปรัชญาแบบวิภาษวิธี (Dialectic method) และการให้เหตุผลแบบมีวิจารณ์ญาณ (Discursive method) ด้วยกระบวนการของการศึกษาเชิงบูรณาการ (Integration) อันประกอบด้วยการวิเคราะห์ (Analysis) การวิจิักษ์ (Appreciation) และวิธาน (Application) เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ในทางปรัชญาและพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารสำคัญต่าง ๆ เพื่อการวิเคราะห์วิจารณ์ โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการศึกษา ดังนี้

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการศึกษาเชิงเอกสาร (Document study) ดังต่อไปนี้

1. เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary source) โดยการศึกษาค้นคว้าจากคัมภีร์พระไตรปิฎก 45 เล่มโดยเฉพาะพระไตรปิฎก เล่มที่ 28 พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 20 ขุททกนิกายชาดก ภาค 2 พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539

2. เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary source) จะศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลจากคัมภีร์ อรรถกถา ฎีกาและอนุฎีกาที่เกี่ยวข้อง เช่น คัมภีร์วิสุทธิมรรค อภิธรรมมตถสังคหะ มลिनทปัญหา เป็นต้น อีกทั้งรวบรวมข้อมูลจากดุษฎีนิพนธ์ งานวิจัย บทความ เอกสารต่าง ๆ ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ที่ได้กล่าวถึงเรื่อง การบูรณาการพุทธปรัชญาในพระมหาชนกชาดกเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตสังคมไทยในปัจจุบัน รวมทั้งศึกษาผลงานสำคัญ ๆ ของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา เช่น สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต) พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) สมบูรณ์ บุญโท บุญมี แทนแก้ว ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา กิริติ บุญเจือ ประเวศ อินทองปาน ปรีชา ช่างขวัญยืน และนักวิชาการอื่น ๆ ทางพระพุทธศาสนาที่กล่าวถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตสังคมไทย

จากนั้น ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งในส่วนที่เป็นเอกสารปฐมภูมิ และเอกสารชั้นทุติยภูมิเพื่อดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้คัดเลือกมาแล้ว ด้วยการวิเคราะห์จากหลักฐานหรือเอกสารที่เชื่อถือได้แล้วนำมาวิเคราะห์โดยปรับความคิดที่เอนเอียงออกไปให้มีความเป็นวัตถุวิสัยหรือน่าเชื่อถือมากที่สุด ซึ่งสามารถศึกษาและยืนยันได้จากข้อมูลที่พิสูจน์แล้ว โดยผู้วิจัยทำการอ่านเอกสารที่ได้รับรวบรวมไว้ตามเกณฑ์ที่ระบุไว้ข้างต้น ตามกรอบวิเคราะห์เอกสารที่กำหนดไว้โดยละเอียด เพื่อจับใจความและประเด็นสำคัญและทำการจัดบันทึกแต่ละใจความที่ได้ไว้ หลังจากนั้นผู้วิจัยให้ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในประเด็นที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมไทยปัจจุบันเป็นผู้ตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของผลการวิเคราะห์เอกสารที่ได้อีกครั้งหนึ่ง เพื่อตอบโจทยวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่หนึ่งและข้อที่สอง คือ เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมไทยปัจจุบัน และเพื่อศึกษาพุทธปรัชญาในพระมหาชนกชาตกว่าด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้องความสอดคล้องและความสมบูรณ์ครบถ้วนของข้อมูลที่ได้จากการศึกษา จากนั้น นำข้อมูลที่ได้มาเขียนบรรยายตามหลักวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ จากนั้นผู้วิจัยจึงนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์และอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ ดังนั้นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ จึงถูกนำเสนอออกมาในรูปแบบของการเขียนอภิปรายแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical description) ด้วยการบูรณาการแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมไทยปัจจุบันให้เชื่อมโยงเป็นเนื้อเดียวกันภายใต้การศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัยและวิจารณ์ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางปรัชญาและศาสนา

สรุปผลการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมไทยปัจจุบัน พบว่า การพัฒนานั้น คือ การทำให้เจริญ ในการพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ทั้งในส่วนรูปธรรมและนามธรรม นั้น ทุกภาคส่วนต้องเข้ามามีส่วนร่วมและต้องมีการพัฒนาไปพร้อมกันอย่างสมดุล จะพัฒนาสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือด้านใดด้านหนึ่ง อย่างเช่นในอดีตย่อมไม่เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงบูรณาการต้องมีการพัฒนาไปพร้อมกันใน 4 ด้าน คือ 1) พัฒนาด้านกายภาพ เน้นการพัฒนาความสัมพันธ์ของมนุษย์กับธรรมชาติแวดล้อม คือ พัฒนาร่างกายให้แข็งแรง มีสุขภาพดี เป็นการพัฒนาสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพทั้งหมด 2) พัฒนาด้านสังคม คือ การอยู่ร่วมกันด้วยดี ซึ่งเป็นการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมด้วยศีลธรรม 3) พัฒนาด้านอารมณ์และจิตใจให้มีความแจ่มใส ให้มีความสามารถเหมาะแก่การปฏิบัติงานด้วย และ 4) การพัฒนาด้านสติปัญญา เพื่อให้รู้เท่าทันตามความเป็นจริงด้วยการภาวนาหรือการอบรมฝึกฝน ในเชิงบูรณาการเข้าด้วยกันทุกด้านอย่างสมดุล อันจะนำไปสู่การพัฒนา

คุณภาพชีวิตสังคมไทยที่สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและเกิดสันติสุขอย่างยั่งยืน

2. การศึกษาพุทธปรัชญาในพระมหาชกษัตริย์ว่าด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิต พบว่าพุทธปรัชญาในพระมหาชกษัตริย์ มีจุดมุ่งหมายในการแก้ปัญหาสังคมมนุษย์ให้พ้นจากความทุกข์ต่าง ๆ ธรรมดว่ามนุษย์ทุกคนเมื่อเกิดมามีปัญหาหรือความทุกข์ด้วยกันทั้งสิ้น แต่ปัญหาของมนุษย์นั้นสามารถแก้ไขได้ด้วยตัวของมนุษย์เอง ด้วยการศึกษาคำสอนทางพระพุทธศาสนา เพราะพุทธศาสนามีความเชื่อว่า มนุษย์เป็นผู้ที่สามารถฝึกฝนพัฒนาได้ทั้งในส่วนที่เป็นปัจเจก และสังคม เพราะการพัฒนาคือการทำให้เจริญ และการพัฒนาต้องทำแบบองค์รวมหรือแบบบูรณาการทั้งในส่วนที่เป็นวัตถุ ร่างกาย และจิตใจ ยึดหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน 3 ประการ คือ 1) การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ 2) การพัฒนาด้านสังคม และ 3) การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมตลอดถึงสุขภาพอนามัย การพัฒนาในส่วกายภาพหรือวัตถุ โดยใช้แนวคิดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม ตามยุทธศาสตร์กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ส่วนการพัฒนาคุณภาพชีวิตในมุมมองของพระพุทธศาสนา เรื่องการพัฒนาคนมนุษย์นั้น ต้องได้รับการพัฒนาให้ครบทั้ง 4 ด้านไปพร้อม ๆ กัน คือ 1) กายภาพ การพัฒนาด้านกาย 2) สติภาพ การพัฒนาความเป็นอยู่ร่วมกัน 3) จิตตภาพ การพัฒนาทางจิตใจ และ 4) ปัญญาภาพ การพัฒนาด้านสติปัญญา วิวัฒนาการจากยุคดึกดำบรรพ์ มาสู่ยุคอนุยุค คือ ยุคสมัยใหม่ เช่น สังคมไทยเราดั้งเดิมแล้วเป็นยุคเกษตรกรรม วิถีชีวิตมีการพึ่งพาธรรมชาติมีความเป็นอยู่แบบเรียบง่าย ด้านสังคมและวัฒนธรรม มีการติดต่อกับสังคมภายนอก เช่น ทำการค้า การทำสงคราม รวมถึงมีชาวต่างชาติเข้ามารับราชการในราชสำนัก พัฒนามาถึงยุคมีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504 - 2509) - ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) เรียกว่า พลิกโฉมประเทศไทยสู่ สังคมก้าวหน้า เศรษฐกิจสร้างมูลค่าอย่างยั่งยืน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาระยะยาวตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ส่วนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสังคมไทยอาศัยกลไกการพัฒนาตนเองตามหลักของพระพุทธศาสนา ซึ่งมีกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้บุคคลได้พบความรู้ด้วยตนเอง จนเกิดทักษะชีวิตมีความชำนาญในการแก้ไขปัญหาได้อย่างรอบด้าน เนื่องด้วยสังคมมีการพัฒนามาโดยลำดับสู่ยุคที่มนุษย์ได้ค้นพบวิธีการที่จะสนองตอบความต้องการของมนุษย์ที่เรียกว่า วิธีการทางวิทยาศาสตร์ตั้งแต่ศตวรรษที่ 16 เป็นต้นมา มนุษย์ได้นำวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาพัฒนาต่อยอดเป็นเทคโนโลยีสารสนเทศ และเกิดเป็นสังคมยุคใหม่เรียกว่า โลกาภิวัตน์หรือยุคดิจิทัล ที่ปรับเปลี่ยนโฉมจากเดิมมนุษย์เรามีรากฐานมาจากศาสนาเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิต ก็ถูกปรับเปลี่ยนมาเป็นความเชื่อในเรื่องของวิทยาศาสตร์ จนมีคำกล่าวว่าคุณยุคใหม่มีความเชื่อวิทยาศาสตร์เท่าที่เชื่อถือได้เปรียบเหมือนมีวิทยาศาสตร์เป็นศาสดาเสียก็ได้ จึงเกิดปัญหาขึ้นแก่สังคมในยุคปัจจุบัน คือ ปัญหาของการพัฒนาทุกวันนี้เกิดมาจากความคิดที่คับแคบว่า การพัฒนาหมายถึงการเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic Growth) เท่านั้น ดังนั้น ทั่วโลกจึงวัดความเจริญเติบโต

ด้วย GNP คือ ผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ ซึ่งวัดเฉพาะการเจริญเติบโตทางวัตถุ ซึ่งมักจะเกิดจากการย้ายอิทธิพลชาติแวดล้อม และการเอาัดเอาเปรียบเพื่อนมนุษย์ คือ การเข้าสู่สังคมยุคดิจิทัล และโลกาภิวัตน์ เพราะการเสพสื่อ การใช้สอยและเสพบริโภคสิ่งของต่าง ๆ และหลงติดอยู่กับลัทธิหรือผลดลบันดาล เมื่อเสพสื่อมากเกินไปก็กลายเป็นว่า ค้นหาตัวเองไม่เจอ จึงทำให้คนยุคใหม่มีความรู้ ความฉลาด แต่ขาดความเพียร ขาดความอดทน และอดกลั้น จึงกลายเป็นคนเอาแต่ใจตัวเอง ก่อให้เกิดปัญหาของสังคมในที่สุด พระพรหมคุณาภรณ์ชี้แนวทางแก้วิกฤตหรือปัญหาในส่วนนี้ไว้ว่า 1. ต้องมีความเข้มแข็ง เมื่อเจอทุกข์ภัยไม่พรั่นพริ้ง 2. มีความเพียรสร้างสรรค์ โดยใช้สติปัญญา และ 3. ร่วมแรงร่วมใจกันฟันฝ่า เดินหน้าต่อไป ก็จะก้าววิกฤตให้ผ่านพ้นไปได้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2556: 86)

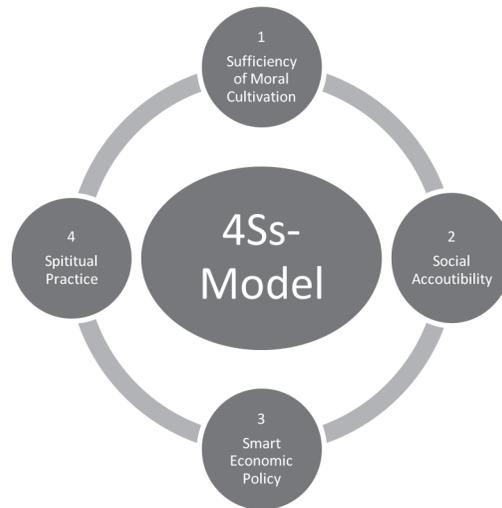
3. การบูรณาการหลักพุทธปรัชญาในพระมหาชนกชาดกสามารถนำมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคม และมีหลักธรรมคำสอนที่พระมหาชนกใช้ประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของพระองค์ ดังมีปรากฏในพระไตรปิฎกเล่มที่ 28 ชาดก ภาค 2 ในพระมหาชนกชาดกนั้น นับว่ามีความสำคัญมากอีกชาดกหนึ่งตามที่ในหลวงรัชกาลที่ 9 ได้ศึกษาอย่างลึกซึ้งแล้วนำมาเป็นแนว ในพระราชดำริต่าง ๆ ซึ่งมีข้อความตอนที่น่างมณีเมขลา ได้ทดสอบจิตใจของพระมหาชนก ในขณะ ว่ายน้ำอยู่ตอนหนึ่งความว่า นางมณีเมขลา ได้ถามพระมหาชนกว่า : นี้ใคร เมื่อไม่แลเห็นฝั่ง ยังอุตสาห์ ว่ายอยู่ในท่ามกลางมหาสมุทร ท่านรู้สึกอำนาจประโยชน์ อะไรภา จึงพยายามเป็นนักหนาอย่างนี้ ฯ พระมหาชนก ตอบว่า : ข้าแต่เทพยดาภิเพราะมาพิจารณาเห็นอำนาจแห่งความพยายามว่าเป็นวัตร (ที่ควรประพฤติ) ของโลก เหตุนั้น ถึงได้แลไม่เห็นฝั่งก็ควรอุตสาหะ ว่ายไปในท่ามกลางมหาสมุทร ฯ : นางมณีเมขลาถามต่ออีกว่า ท่านยอมไม่เห็นฝั่งในมหาสมุทร อันลึกลับไม่มีใครประมาณได้ ความพยายาม อย่างลูกผู้ชายของท่านเหลวเปล่า ท่านไม่ถึงแน่จักต้องตาย ฯ พระมหาชนก ได้โต้ตอบนางมณีเมขลา อีกว่า : ผู้ใดกำลังทำกิจของลูกผู้ชายยอมไม่เดือดร้อนในภายหลัง ผู้นั้นยอมไม่เป็นลูกหนี้ ของญาติ สมมติเทพ และบิดามารดา (ขุ.ชา.อ.(บาลี) 9/49) ข้อความนี้ เปรียบเหมือนพิมพ์เขียวหรือแนวทาง ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสังคมไทยด้านคุณธรรมจริยธรรมได้เป็นอย่างดี เพราะพระมหาชนก เป็นต้นแบบของนักต่อสู้ด้วยความอดทนอดกลั้น มีความเพียรพยายาม ที่เรียกว่า วิริยวาหะ มีความเชื่อมั่นในศักยภาพของพระองค์เอง เรียกว่า กรรมวาหะ และเป็นสัญลักษณ์ของ อเทวนิยม คือไม่บนบาน อ้อนวอน ร้องขอต่อเทพเจ้าเบื้องบน หรือเทวดาองค์ใดองค์หนึ่ง มีกัมมสกตปัญญา มีปัญญาสัมมา ทิฎฐิ มีความเห็นชอบถูกต้อง และหลักพุทธจริยธรรมที่สามารถนำมาบูรณาการและปรับใช้เพื่อ การพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างหลากหลาย

แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักภาวานา 4 คือ ด้านกาย (กายภาวานา) เพื่อการพัฒนา คุณธรรมจริยธรรม คือ เน้นการสนับสนุนให้มนุษย์ได้รับการพัฒนาเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้

เกิดขึ้นในตน เมื่อบุคคลมีคุณธรรมจริยธรรมแล้ว จะช่วยให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมออกมาในทางที่ดี ด้วยการนำพุทธอภิปรัชญาในพระมหาชกษัตริย์มาบ่มเพาะให้มนุษย์เข้าใจความจริงว่า มนุษย์เรานี้ว่าประกอบไปด้วยขันธ 5 จะได้พัฒนาขันธ 5 ไปในทางที่ถูกต้อง ดังเช่น พระมหาชกษัตริย์พิจารณาเห็นขันธ 5 ว่า เป็นภยันตรายในวัฏสงสาร ด้วยใช้หลักพุทธญาณวิทยาเป็นหลักคิดเพื่อพัฒนาปัญญา จนเกิดปัญญาสัมมาทิฐิ คือ มีความเห็นที่ถูกต้อง และใช้หลักโยนิโสมนสิการ คือ การใคร่ครวญไตร่ตรองอย่างรอบคอบ พระมหาชกษัตริย์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์เป็นหลักประพฤติในการดำเนินชีวิต เช่นประพฤติอยู่ในเบญจศีล และเบญจธรรมทั้ง 5 ยกระดับการประพฤติตามแนวทางกุศลกรรมบถ 10 และทรงพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลัก พุทธจริยศาสตร์ขั้นสูง คือ อริยมรรคมีองค์ 8 มี สัมมาทิฐิ-สัมมาสมาธิ เป็นต้น นอกจากหลักพุทธปรัชญาดังกล่าวแล้ว ยังมีหลักสารัตถธรรมในพระมหาชกษัตริย์ที่สามารถนำมาบูรณาการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมไทยปัจจุบันอีกหลายประการ คือ กัมมสกตาสัทธา พระมหาชกษัตริย์มีความเชื่อมั่นในเรื่องกรรม เพราะพระพุทธศาสนาเป็นกรรมวาตะ หรือกรรมวาที และเป็นวิริยวาตะ หรือวิริยวาที พระองค์ทรงมีความเพียรพยายาม กล้าหาญไม่ละทิ้งอุดมการณ์ เช่น ตอนเรืออัปปางกลางทะเล พระมหาชกษัตริย์เพียรว่ายน้ำนานถึง 7 วัน จนรอดพ้นจากความตาย สติ ทรงมีสติรอบคอบเตรียมความพร้อมก่อนปีนขึ้นเสากระโดงเรือและโดดข้ามพื้นเหล่าปลาร้ายได้อย่างปลอดภัย ขันติ คือ ความอดทนอดกลั้นต่อสิ่งเล้า ช่วยให้ประสบผลสำเร็จ ศีล คือการรักษากายวาจาให้บริสุทธิ์งดเว้นจากการทำสิ่งผิด แม้อยู่ในท่ามกลางทะเลพระมหาชกษัตริย์ทรงตั้งพระทัยสมาทานอุโบสถศีลเพื่อเป็นกำลังใจในการทำความเพียร พระองค์ทรงใช้ปัญญา ความฉลาดรอบรู้มาแต่ครั้งยังทรงพระเยาว์ ด้วยปัญญา 3 ชั้น คือ สุตมยปัญญา จินตามยปัญญา และภาวนามยปัญญา นอกจากปัญญาแล้วพระมหาชกษัตริย์ยังตั้งมั่นในกตัญญูกตเวทิตา คือ รู้ในอุปการะคุณที่ผู้อื่นกระทำแล้วและกระทำตอบแทน คือ หลังจากที่พระองค์ได้ขึ้นครองราชสมบัติในมิลินทนครแล้ว ทรงให้ไปรับพระมารดา และพราหมณ์ ทิศาปาโมกข์ให้กลับมาอยู่ในมิลินทนครด้วยกัน เนกขัมมะ การออกบวช เป็นวิธีการออกจากกามคุณ โดยสละทรัพย์อันเป็นโลกีย์สมบัติแล้วออกบวช อันเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตขั้นสูง อันเป็นทางพ้นทุกข์ ดังพระมหาชกษัตริย์โพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญมาแล้ว การนำหลักพุทธปรัชญาในพระมหาชกษัตริย์อันประกอบด้วยพุทธอภิปรัชญา พุทธญาณวิทยา และพุทธจริยศาสตร์ ตลอดถึง สารัตถธรรมในพระมหาชกษัตริย์มาบูรณาการเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมไทยปัจจุบัน ดังกล่าวมานี้ ผู้วิจัยมีความเชื่อว่า สามารถนำมาเป็นเครื่องมือหรือแนวคิดเพื่อต่อยอดในการพัฒนาสังคมไทยในปัจจุบัน และสามารถแก้ปัญหาทั้ง 4 ด้าน ด้วยหลักภาวนา 4 คือ ด้านกาย ภาวนา ด้านศีล ศีลภาวนา ด้านจิต จิตตภาวนา และด้านปัญญา ปัญญาภาวนา

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง “การบูรณาการพุทธปรัชญาในพระมหาชนกชาดกเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมไทยปัจจุบัน” ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ วิเคราะห์ ตีความ ประเมินค่าสร้างองค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัยได้แก่ 4Ss-Model มีรายละเอียด ดังนี้

ภาพที่ 1 : องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย 4Ss-Model การบูรณาการพุทธปรัชญาในพระมหาชนกชาดก เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมไทยปัจจุบัน

จากภาพสามารถอธิบายแนวความคิดของกระบวนการได้ ดังนี้

S1-มาจากคำว่า Sufficiency of Moral Cultivation หมายถึง คุณลักษณะศีลธรรมที่สังคมไทยซึ่งจะต้องได้รับการฝึกฝนอบรมอย่างเต็มที่ให้มีให้บกพร่อง ตามแนวปฏิบัติเรื่อง ศีล 5 ธรรม 5 มรรค 8 และ กุศลกรรมบถ 10 ที่พระมหาชนกได้วางไว้จนมีความเชื่อมั่นได้ว่าจะไม่สร้างปัญหาให้กับตนเองและกับสังคมส่วนรวม

S2-Social Accountibility หมายถึง ภูมิปัญญาและความรับผิดชอบต่อสังคมที่ตนได้มีบทบาทร่วมในแต่ละกิจกรรม ในแต่ละสถานที่ในสังคมนั้น ๆ ต้องขับเคลื่อนไปในกรอบของอิทธิบาท 4 อันจะสร้างภูมิคุ้มกันไม่ให้เกิดความเห็นแก่ตัว ป้องกันความเสียหายกระทบต่อสังคมภาพรวม

S3-Smart Economic Policy หมายถึง ความตั้งใจที่ผู้นำประสงค์จะพัฒนาเศรษฐกิจในสังคมตนเองให้เกิดความยั่งยืนและเสมอภาค ต้องกำจัดความเหลื่อมล้ำ มิให้มีผู้ฉวยกำไรจากประชาชนรากหญ้า

S4-Spiritual Practice หมายถึง การทุ่มเทฝึกฝนอย่างจริงจังต่อเนื่องเป็นระบบ ให้กลายเป็นอุปนิสัย และเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของสังคม ในเรื่องสติปัญญาความสามารถรู้ชัดในสภาวะแวดล้อม ธรรมชาติของขั้น 5 อันปรากฏเป็นสิ่งแวดล้อมใกล้ตัวและไกลตัว

อภิปรายพล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายได้ว่า

1. การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงบูรณาการต้องมีการพัฒนาไปพร้อมกันใน 4 ด้าน คือ 1) พัฒนาด้านกายภาพ เน้นการพัฒนาความสัมพันธ์ของมนุษย์กับธรรมชาติแวดล้อม 2) พัฒนาด้านสังคม คือ การอยู่ร่วมกันด้วยดี 3) พัฒนาด้านอารมณ์และจิตใจให้มีความแจ่มใส และ 4) การพัฒนาด้านสติปัญญา เพื่อให้รู้เท่าทันตามความเป็นจริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูวินัยธรรอำนาจ พลปญโญ (2561) เรื่อง ปัญหาและการพัฒนาคุณภาพชีวิตในศตวรรษที่ 21 ซึ่งว่า สังคมควรพัฒนาตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล จะทำให้มีความสำรวมระวังกาย วาจา ประคองไว้ใระเบียบ สมาธิจะเกิดความแน่วแน่ทางจิตใจ มีเหตุผลในอารมณ์ไตร่ตรองอย่างถ่องแท้ และปัญญาจะเป็นเหมือนประทีปส่องนำทางในการพัฒนา ให้ไปสู่จุดหมายได้แท้จริง ดังนี้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาวิฑูรย์ สิทธิเมธี (2559) เรื่อง รูปแบบการพัฒนาชีวิตตามหลักพุทธปรัชญา ที่ได้เสนอรูปแบบการพัฒนาชีวิต 4 ด้าน คือ ร่างกาย สังคม(ศีล) อารมณ์ (จิตใจ) และสติปัญญา เน้นให้เข้าสู่การปฏิบัติจริงตามหลักธรรมเพื่อให้เกิดผล ในการพัฒนา

2. การศึกษาพุทธปรัชญาในพระมหาชกษัตริย์กว่าด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิต มีจุดมุ่งหมาย ในการแก้ปัญหาสังคมมนุษย์ให้พ้นจากความทุกข์ต่าง ๆ ธรรมดว่ามนุษย์ทุกคนเมื่อเกิดมามีปัญหา หรือความทุกข์ด้วยกันทั้งสิ้นแต่ปัญหาของมนุษย์นั้นสามารถแก้ไขได้ด้วยตัวของมนุษย์เอง เพราะ พุทธศาสนามีความเชื่อว่า มนุษย์เป็นผู้ที่สามารถฝึกฝนพัฒนาได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ จำลอง สุจริตจันทร์ (2561) ได้เสนองานวิจัยเรื่องการพัฒนาชีวิตด้วยหลักวิริยบารมีตามแบบอย่าง พระมหาชกษัตริย์ ผลวิจัยชี้ว่า วิริยะ เป็นคุณธรรมที่สำคัญเพราะทำให้สำเร็จประโยชน์และทำให้บุคคล ล่วงทุกข์ทั้งปวงได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สายหยุด บัวทุม (2562) กล่าวถึงพระมหาชกษัตริย์ว่าเป็นตัวละครที่มีความศักดิ์สิทธิ์และเป็นอุดมคติในการกระทำความเพียร และเป็นสัญลักษณ์แห่งอเทวนิยม คือ ไม่อ่อนน้อมร้องขอต่อเทวดาองค์ใด องค์หนึ่ง

3. การบูรณาการพุทธปรัชญาในพระมหาชกษัตริย์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคม ไทยปัจจุบัน ได้แก่ 1) การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านกาย มีสุขภาพแข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสันติสุข 2) การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านศีล มีการเป็นอยู่ร่วมกันในสังคมอย่าง ปลอดภัย 3) การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านจิต การทำให้จิตมีความเจริญก้าวหน้า เข้มแข็ง และมั่นคง

และ 4) การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านปัญญา การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสมิทร สุจิตโต ธิติวุฒิ หมั่นมี (2561) ว่าผู้บริหารต้องมีความรู้กลไกในการปฏิบัติเพื่อฝึก กาย วาจา และจิตใจ ทำให้สติปัญญาสูงขึ้น และเข้าใจกฎของปฏิจจนุปบาทว่า เพราะสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี สิ่งนี้ดับ สิ่งนี้จึงดับ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กิตติคุณ ด้วงสงค์ พระเอกรัตน์ มหามงคล โสภณธรรม (2561) การพัฒนาโดยยึดแนวทางของโลกตะวันตกคือสหรัฐอเมริกาที่ไม่ประสบหายนะจากสงครามและมีความมั่งคั่ง ที่ผ่านมายังไม่ค่อยประสบความสำเร็จ ดังนั้นจึงต้องมีแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับประเทศไทย ให้พัฒนาไปสู่ความสมดุลและยั่งยืนเป็นประโยชน์ต่อสังคมประชาชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้ประโยชน์

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเรื่องหนึ่งที่มีมุ่งศึกษาและวิเคราะห์นำเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสังคมให้มีความเจริญยิ่งขึ้นกว่าที่ผ่านมา ด้วยการพัฒนาแบบองค์รวมซึ่งให้ความสำคัญแก่มนุษย์ทุกคนเท่าเทียมกันไม่ว่า สตรี เด็ก เยาวชน คนจน คนพิการ หรือคนชรา ต้องได้รับผลแห่งการพัฒนาเหมือนกัน ตามหลักการที่ว่า ไม่มีใครถูกทิ้งไว้ข้างหลัง (Leaving no one behind) การพัฒนาตามแนวทางของพระพุทธศาสนา นั้น เรียกว่า ภาวนา คือ ทำให้เจริญ การพัฒนามนุษย์แบบองค์รวม ได้แก่การพัฒนาให้ครบทั้ง 4 ด้าน คือ 1. ด้านกาย เรียกกายภาวนา ทำกายให้เจริญ มีสุขภาพกายที่แข็งแรงและเข้มแข็ง ไร้โรคพยาธิ ดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างสันติสุข 2. ด้านสังคม เรียกศีลภาวนา ความเป็นอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปลอดภัย 3. ด้านจิต เรียกจิตตภาวนา การทำจิตให้มีความเจริญก้าวหน้า เข้มแข็งและมั่นคง และ 4. ด้านปัญญา เรียกว่า ปัญญาภาวนา คือการเจริญปัญญา หรือพัฒนาปัญญาให้มีความรู้ เข้าใจกฎของปฏิจจนุปบาทตามที่เป็นจริง คือทุกภาคส่วนควรช่วยกันส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมให้ดียิ่งขึ้น โดยการนำไปใช้ประโยชน์ทั้งในเชิงนโยบายของผู้บริหารหน่วยงานต่าง ๆ และในเชิงสาธารณะเป็นการเตรียมความพร้อมในด้านการพัฒนา

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาปัญญาตามหลักพระพุทธศาสนากับพระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนก
- 2) ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรตามแนวทางของพระมหาชนกชาตก
- 3) ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับคุณค่าคุณธรรมจริยธรรมของพระมหาชนกเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในสังคมหลังนวยุค

4) ควรมีการวิจัย ในประเด็นของการบูรณาการพุทธปรัชญาในพระมหาชกษาคก เพื่อการยกระดับการพัฒนาชุมชน

5) ควรมีการวิจัยในประเด็นของการนำพุทธปรัชญา ในพระมหาชกษาคก เพื่อการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันการบริโภคเชิงสัญญา ในสังคมยุคดิจิทัล

รายการอ้างอิง

กิริติ บุญเจือ. (2545). ปรัชญาหลังนวยค. กรุงเทพมหานคร: ดวงกลม.

กิตติคุณ ต้วงรงค์ พระเอกรัตน์ มหามงคโล พระสมพงษ์ ฐิตจิตโต. (2561). “แนวคิดในการพัฒนาประเทศไทย สู่ความสมดุลและยั่งยืน.” *วารสารวณัฏองแหรกพุทธศาสตร์ปริทรรศน์*. 5(2), 81-92.

จำลองลักษณ์ สุจริตจันทร์. (2561). *การพัฒนาชีวิตด้วยหลักวิริยบารมีตามแบบอย่างพระมหาชกษาคก*. คุษณินิพนธ์พุทธศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูจิตตสุนทร (พิชิต ชูเกลี้ยง). (2562). *รูปแบบการประยุกต์ใช้พุทธปรัชญาสิ่งแวดล้อมในการพัฒนานิเวศสำนึก*. คุษณินิพนธ์ปรัชญาคุษณินิพนธ์บัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาและศาสนา คณะปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น.

พระครูวินัยธรอำนาจ พลปโย. (2561). “ปัญหาและหลักการพัฒนาคุณภาพชีวิตในศตวรรษที่ 21.” *วารสารพุทธมคค์*. 3(2), 25-35.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2543). *กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนสู่ประชาธิปไตย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2556). *เราจะกู่แผ่นดินกันอย่างไร* . พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด.

พระมหาวิฑูรย์ สิทธิเมธี (บังสันเทียะ). (2561, กรกฎาคม-ธันวาคม). การพัฒนาคุณภาพชีวิตในพุทธปรัชญาตามพุทธศาสตร์ในอรรถกถาธรรมบท. *วารสารเซนต์จอห์น*. 21 (29): 45-56

พระสุมิตร(สมชัย) สุจิตโต และจิตวุฒิ หมั่นมี. (2561, กรกฎาคม-ธันวาคม). กลไกการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยไตรสิกขา. *วารสารสมาคมคุษณิเกำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. 7 (2): 57-67.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2500). *มหาจุฬาเตปิฎก*. (สุดต. ชุ. ขาดกั (บาลี) 20/394-441/164-165, 9/49, 14/580, 17/1/94, 21/581), พระนคร: รุ่งเรืองการพิมพ์.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.

(ที่. ป. อ. (ไทย) 3/74/25, 9/234/187, 11/431/307, ม. มุ. (ไทย) 12/449/48, 14/408/443, ส. ส. (ไทย) 15/554/198, 16/440/41, 17/309/202, อัง. ตึก. (ไทย) 20/505/241, 22/471/76, 24/221/251, ชุ. ช. (ไทย) 28/539/202, 28/1138/192, 14/115/116,) กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13.พ.ศ.2566-2570 “พลิกโฉมประเทศไทยสู่สังคมก้าวหน้า เศรษฐกิจสร้างมูลค่าอย่างยั่งยืน”* สืบค้นเมื่อ วันที่ 6 เมษายน 2567. จาก <https://www.nesdc.go.th>.

สายหยุด บัวทุม. (2562, พฤษภาคม-สิงหาคม). การศึกษาเปรียบเทียบกลวิธีการเล่าเรื่องระหว่างพระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนกในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร. กับนิทานชาดก ท้าวมะหาชะนิก ฉบับลาว. *วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*. 16(2): 60-70.